

Flinkien

MEJU 2021 • Numru 198

Newspaper Post

- 08 Żewġ sparaturi: I-attentat fuq
Gwanni Pawlu II tat-13 ta' Mejju 1981**
- 12 It-Torri ta' Babel: konfużjoni storbjuža**
- 15 Pentekoste: le, bih jew mingħajr mhux xorta**
- 18 Mid-djarju ta' Laura: ir-rokna tagħna**
- 20 Sfidaw il-Mafja ... u ġallsu prezz għoli**
- 24 What really matters when raising kids**

YOUR LIFE your way

WHY LEAVE
YOUR HOME
looking for
a helping hand?

support services designed for your needs

Recruiting Staff - Maltese/English Speaking - Full/Part Time - Even Couple of Hours

@ josianne@realcareworld.com [www.realcareworld.com](http://realcareworld.com) f realcare+malta
35, Triq il-Karmelitani, Santa Venera, SVR 1725, Malta 9912 8988/2144 8837

Agħti donazzjoni lill-Knisja

Il-Knisja f' Malta tagħmel ħafna xogħol fejjiedi fis-soċjetà u tgħin ħafna individwi u familji mil-lat pastorali, spiritwali, edukattiv kif ukoll materjali. Tmexxi wkoll djar ghall-anzjani u t-tfal, id-Dar tal-Kleru, djar għal persuni vulnerabbli u day care centres, fost oħrajn. Biex tagħmel dan il-Knisja tiddependi mid-donazzjonijiet. Jekk tixtieq tagħti donazzjoni biex tgħin lill-Knisja, tista' tagħmel depożitu f'dan il-kont kurrenti mal-APS Bank plc:

IBAN: MT13APSB77002000494810494830018

Isem tal-kont: Arċidjoċesi ta' Malta

Numru tal-kont: 10494830018

Tista' wkoll tibgħat čekk pagabbi lill-Arċidjoċesi ta' Malta, PO Box 1, Floriana.

Grazzi tal-kontribuzzjoni tiegħek

Xi jfisser Mejju għalija

F'dan ix-xahar ta' Mejju jolqtuni tliet affarijet:

1. Ix-xahar ta' Mejju dejjem norbtuh mal-omm tagħna Marija. Hekk inkantaw fl-innu popolari 'Fil-Hlewwa ta' Mejju'. Il-Papa Franġisku dan ix-xahar qed jistieden lis-santwarji Marjani madwar id-dinja, u lilna lkoll, biex nitolbu kuljum it-talba tar-Rużarju għat-tmiem tal-pandemja. Marija tinterċedi għalina, iddawwal u tgħin lit-tobba u l-istaff mediku kollu, tieqaf mal-morda, tfarrag lil dawk li tilfu lil xi membru għażiż tal-familja u teħlisa mill-pandemja.
2. F'Mejju, preciżiżament fl-1 ta' Mejju, niċċelebraw il-festa ta' San Ĝużepp Haddiem. San Ĝużepp hadem u stinka, bħala missier veru ta' familja, biex iżomm il-familja tiegħu mill-ahjar. Hadem kemm f'pajjiż u anke meta kien refugjat fl-Ēgħi. Ha hsieb il-familja bl-ahjar mod li seta'. Ma qaqħad x b'idu fuq żaqqu. Is-sengħa tiegħu ghaddieha wkoll lil Gesu, kif kien mitlub jagħmel kull missier Lhudi. Bħala haddiema għandna responsabbiltà kbira li nibżgħu għal xulxin u nieħdu hsieb xulxin bla ma nweġġgħu lil ġadd bl-ebda mod. Muhx li kien f'kull ambient tax-xogħol jirrenja spirtu sabih ta' solidarjet u fraternità sinciera!
3. Fil-15 ta' dan niċċelebraw Jum il-Familja. Il-familja hija kollex. Mingħajra m'aħna xejn. Il-familja hija l-bażi ta' kull persuna. Hijha l-post għażiż fejn wieħed ihossu maħbub, milqugh u aċċettat. Ma nistgħux nghaddu mingħajr il-familja għax fiha nsibu l-iżjed persuni importanti ta' hajnejn. Tajjeb li f'dan ix-xahar inqattgħu iżżejed hin flimkien biex nitkellmu u nikkomunikaw bejnietna. Tajjeb ukoll li niddedikaw iżżejed hin għal uliedna – muhx tant billi nixtrulhom aktar ġugarelli iż-żda billi nilagħbu aktar magħħom. Tajjeb li nitolbu iżżejed flimkien għax it-talb jorbotna ma' xulxin.

Flimkien

Magazin ta' kull xahar mahruġ mill-Kullegg tal-Kappillani li jitqassam b'xejn lill-familji Maltin. Biex tirreklama u għal kull korrispondenza ċempel fuq 2182 8931 jew 7946 1470 jew bil-posta.

INDIRIZZ

Flimkien, Kullegg tal-Kappillani Kurja, il-Furjana

EMAIL

flimkien@maltadiocese.org

Editur Carmel Conti
Grafika Outlook Coop
Stampar Velprint Ltd

Il-kitba li tidher fil-Flimkien appart
l-Editorjal mhux neċċessarjament
tirrifletti l-opinjoni tal-Bord
Editorjali.

RAĠġ DAWL

I cried because I
had no shoes,
then I met a man
who had no feet.

Mahatma Gandhi

QUDDIES B'RISQ IL-MISSIONI

Nirċieuu ħafna talbiet minn saċerdoti u isqfijiet, jitlobuna l-intenżjonijiet tal-quddies.

Għal ħafna, il-quddiesa hija t-tama tagħhom, billi ma jkollhomx meżżejj idha ta' għajxien.

Min jagħti l-flus għall-quddies, barra li jkun qed joffri suffraġju lill-erwieħ, ikun ukoll qed jaġħmel opra ta' karită mas-saċerdoti fl-artijiet tal-missioni.

missio

Jien. Int. Aħna. Flimkien.

(VO/1178)

Nru. 7, Triq il-Merkanti, il-Belt Valletta VLT 1171.
Tel: (+356) 2123 6962 | E-Mail: info@missio.org.mt

www.missio.org.mt

Bl-gharaq ta' ġbinek

Ix-xahar ta' Meju nifthuh bit-tifikira ta' San Ĝużepp Haddiem. Il-Papa Franġisku, fl-Ittra Appostolika tiegħi *B'qalb ta' Missier*, jgħid li "San Ĝużepp kien mastrudaxxa li hadem b'mod onest biex jiżgura l-ghajxien tal-familja tiegħu. Mingħandu Gesù tħallek il-valur, id-dinjità u l-ferh ta' xi jfisser tiekol il-hobż frott l-gharaq ta' ġbinek."

Il-Papa jgħid li fi żmienna hemm bżonn li b'għarfien imġedded nagħrfu t-tifsira tax-xogħol li jaġhti dinjità u li tiegħi San Ĝużepp hu patrun eżemplari. Ix-xogħol hu okkażjoni biex niżviluppaw il-potenzjalitajiet u l-kwalitat tiegħi tagħna, u nqiegħduhom għas-servizz tas-soċjetà. Permezz tax-xogħol, mhux biss nistgħu niżviluppaw lilna nfusna imma wkoll il-familja tagħna. Il-persuna li taħdem, hu x'inhu x-xogħol tagħha, qed tikkollabora ma' Alla l-Hallieq fit-tajeb li tista' toħloq bix-xogħol. Għalhekk, meta

aħna nitkellmu dwar id-dinjità umana, irridu nħabirku biex kulhadd ikollu l-possibbiltà ta' għajxien deċenti b'risspett lejn id-dinjità tiegħu jew tagħha.

Familja li jonqosha x-xogħol trid tiffaċċja diffikultajiet u tensjonijiet, li kultant iwasslu għal qtigħi il-qalb. Is-sitwazzjoni iebsa tal-pandemija COVID-19, li kellha effett fuq tant haddiem u l-familji tagħhom u li ħarbiet diversi postijiet tax-xogħol, għandha tgħinna niskopru mill-ġdid il-valur u l-ħtieġa tax-xogħol.

Nitolbu lil San Ĝużepp Haddiem biex iħares il-ħaddiema Maltin u Ghawdexin, u biex dejjem nirsisti halli x-xogħol ikun tassew jirrispetta d-dinjità ta' kull persuna umana.

✉ Joseph Galea-Curmi
Isqof Awżiljarju

KELMA TA' FRANĠISKU

Li tkun Nisrani mhijiex qabelkolloxx duttrina jew xi ideal morali. Li tkun Nisrani tfisser li jkollok relazzjoni mal-Mulej Irxoxt.

Il-Papa Franġisku

Ma telaqniex fiċ-ċpar

Adattament tal-katekeži tal-Papa Franġisku dwar it-talb bil-fomm. L-Erbgħa 21 ta' April 2021

l-kliem li aħna ngħidu jitwieldu mis-sentimenti tagħna, imma xi drabi jiġri bil-maqlub, jiġifieri jkun il-kliem li ngħidu li fil-fatt jagħġen is-sentimenti tagħna. Il-Bibbja tgħallimna biex ma jkun hemm xejn minn dak li hu tal-bniedem li jithalla barra mit-talb, xejn ma jiġi “iċċensurat”. L-ugħiġ li nhallu mohbi ġo fina jaf isir perikoluż. Tbatija magħluqa ġewwa fina u li ma nisfugawhiex tista’ tavvelenalna ruħna.

Talb bil-fomm hu dejjem possibbli
L-ewwel talba tagħna dejjem issir bil-fomm. L-ewwel li jiċċaqilqu huma dejjem ix-xufftejn. Anki jekk it-talb ma jfissirx li toqghod tirrepeti

It-talb ta’ certi anzjani li fil-knisja, forsi għax naqashom is-smiġħ, jirreċtaw b’vuċi li tinstema’ t-talbiet li tgħallmu meta kienu għadhom tfal, u jimlew il-korsija bit-tpespis ... ma jiddisturbax is-skiet. Hu xhieda tal-fedeltà fit-talb, ipprattikat tul-ħajja shiha.

l-kliem, madankollu t-talb bil-fomm hu l-iżżej wieħed cert, dejjem possibbli tgħidu. Min-naħa l-oħra, is-sentimenti, ikunu kemm ikunu nobbli, huma dejjem incerti: jiġu u jmorru, jitilquna u jerġġu jiġi lura. Mhux hekk biss, anki l-grazzji tat-talb huma imprevedibbli: jiġu mumenti li fihom il-faraġ ikun kotran, imma fil-jiem l-iżżej mudlama donnhom jisparixxu ghalkollox. Anki t-talb tal-qalb hu misterjuż u f’ċerti mumenti ‘jistahha’.

Ma tistax tgħaddi mingħajru

Imma t-talb tal-fomm, dak li ngħidu minn taħt l-ilsien, jew dak li nirreċtaw il-koll flimkien, hu dejjem disponibbli, u hu meħtieġ daqs ix-xogħol tal-idejn. Il-Katekizmu jgħid: “It-talb bil-fomm hu haġa li l-hajja Nisranja ma tistax tgħaddi mingħajra. Lid-dixxipi, miġbudin mit-talb fis-skiet tal-Imghallem tagħhom, il-Mulej għallimhom jitolbu bil-fomm; ghallimhom il-‘Missiera” (paragrafu 2701). “Għallimna nitolbu”, talbuh id-dixxipi lil-Ġesù, u ġesu għallimhom talba bil-fomm: il-‘Missiera. U f’dik it-talba hemm kollo.

It-talb tal-anzjani

Ilkoll kemm aħna għandu jkollna l-umiltà ta’ certi anzjani li, fil-knisja, forsi għax issa s-smiġħ tagħhom ma għadux daqshekk fin, jirreċtaw b’vuċi li tinstema’ t-talbiet li tgħallmu meta kienu għadhom tfal, u jħimlew il-korsija bit-tpespis. Dik it-talba ma tiddisturbax is-skiet. Hi xhieda tal-fedeltà għad-dmir tat-talb, ipprattikat tul-ħajja shiha, mingħajr qatt ma naqas. Dawk li jitolbu b'din it-talba umli huma spiss l-intercessuri l-kbar tal-parroċċi: huma z-zkuk li sena wara l-oħra jwessgħu l-friegħi tagħhom biex joffru dell għal iktar nies taħthom. Alla biss jaf kif u kemm qalbhom hi magħquda mat-talb li jkunu qed jgħidu. Żgur li anki dawn il-persuni kellhom jafrontaw il-jieli u mumenti

Fit-talb xejn ma jiġi “iċċensurat”. L-ugħiġ li nhallu mohbi ġo fina jaf isir perikoluż. Tbatija magħluqa ġewwa fina u li ma nisfugawhiex tista’ tavvelenalna ruħna.

ta’ vojt. Imma t-talb tal-fomm dejjem tista’ tibqa’ fidil lejh. It-talb bil-fomm hu bħal ankra: taqbad mal-ħabel biex tibqa’ hemm, fidil, jiġi x’jiġi.

Il-pellegrin Russu

Ilkoll għandna x’nitgħallmu mill-perseveranza kostanti ta’ dak il-pellegrin Russu li tgħalllem l-arti tat-talb billi qagħad itenni bla waqqien l-istess invokazzjoni: “Gesu, Kristu, Iben Alla, Mulej, henn għalina, midinbin!” (ara KKK, 2616; 2667). Dan biss kien itenni ... sakemm fl-ahħar din it-talba saret parti min-nifs li jieħu.

Tat-tfal u l-injoranti?

Ma għandniex nistkerrhu t-talb bil-fomm. Forsi tgħid: “Dik haġa tat-tfal, tal-injoranti. Jien nippreferi t-talb mentali, il-meditazzjoni, il-vojt interjuri biex inħalli lil Alla jimgħad.” Nitlobkom, ma naqgħux fis-supervja li nistmerru t-talb tal-fomm. Huwa t-talb tas-semplicej, dak li għallimna ġesu: Missiera, li inti fis-smewwiet ... It-talbiet li llissnu jaqbdulna jdejna. F’xi mumenti jroddulna l-gost, iqanqlu mill-ġdid anki l-iktar qalb bierda, iqajmu sentimenti li konna nsejnejhom, jindirizzaw lejn Alla l-mistoqsijiet li hu jrid jijsma’. Ĝesu ma telaqniex fiċ-ċpar. Qalilna: “Intom, meta titolbu, għidu hekk!” U ġesu għallimna t-talb tal-Missiera.

Żewġ sparaturi 40 sena ilu

L-attentat fuq Ĝwanni Pawlu II fit-13 ta' Mejju 1981. Rakkont mis-segretarju tiegħu Stanislaw Dziwisz.

Ĝwanni Pawlu II milqut biż-żewġ sparaturi

Il-jeep kienet qed tagħmel it-tieni dawra tagħha ma' Pjazza San Pietru. Il-Papa kien miel 'il barra mill-karozza biex jerfa' tifla żgħira b'xagħarha isfar minn idejn ommha. Kien jisimha Sara, kellha inqas minn sentejn, u f'idha kienet qed iżżomm bużżeqqieqa kkulurita. Il-Papa hadha f'ido, għollieha l-fuq, donnu biex juriha lid-din ja kollha, biesha, u taha lura lill-ġenituri tagħha.

Kieni l-15:19pm. Dakinhar tat-13 ta' Mejju tal-1981 konna qed induru mal-pjazza wara l-udjenza ta' nhar ta' Erbgħa. Kien dak il-ħin li smajt l-ewwel tir. Mijiet ta' ħamiem f'daqqwa waħda taru mbeżżeġ. U immedjata wara, it-tieni sparatura. Il-papa bħal donnu ċeda fuq naha waħda, u waqa' f'idejja.

Istintivament harist lejn il-post minn fejn setgħu gew l-isparaturi. F'nofs dik il-konfużjoni, raġel żaghżugh b'fattizzi skuri kien qed jipprova jaħrab mill-folla. Wara sirt naf li kien Mehmet Ali Agca.

Ippruvajt nghin lill-Papa jqum bilwieqfa, imma hu kien mitluq ghalkollox. Kien muğugħ, imma seren. Staqsejtu, "Fejn?" Weġibni, "Fl-istonku." "Muġugħ?" "Iva." L-ewwel bullet kienet nifditlu żaqqu, carriġġ lu l-musrana, taqqbet l-imsaren f'diversi partijiet, u harġet min-naha l-ohra qabel ma spicċat fil-jeep. Il-bullet l-ieħor laqatlu minku tal-lemin u kisirlu s-saba' l-werrej ta' idu xellugija. Żewġ nisa Amerikani spicċaw feruti wkoll.

Xi hadd għajjat għal ambulanza, imma din kienet in-naha l-ohra tal-pjazza, għalhekk il-jeep ġriet u harġet mill-pjazza. Meta poġġew lill-Papa fl-art irrealizzajna kemm kien digħi tilef demm mill-ferita tal-ewwel bullet. It-tabib tiegħu Renato Buzzonetti staqsieħ setax iċaqlaq saqqajh. Iva, seta'. Sadattant waslet l-ambulanza, u Buzzonetti ordna li jiġru bih lejn l-Isptar Gemelli. Is-sirena dakħinhar kienet bil-ħsara, u t-traffiku kien f'kaos shiħ.

Il-Papa kien qed inin ftit ftit, imma kien għadu f'sensih. Kien qed jokrob minn taħt l-ilsien. Leħnu kien qed isir dejjem aktar dgħajnej; kien qed jitlob, "Gesù, Ommi Marija."

Bil-fixla ħaduh fl-ġħaxar sular, imbagħad fid-disa' sular, u wara dan spicċaw fis-sala tal-operazzjoni. F'hin minnhom xi hadd ghajjat, "Hallu lilna nghaddu l-ewwel?" Kieni l-infermiera li kienu qed iżommu l-bibien miftuħha. Kien hemm īnfna nies. Lili wkoll hal-lewwni nidħol. Qghad f'rakna, għalhekk kont naf b'kolloks x'inhu għaddej. Il-Papa kellu problemi fil-pressjoni, u qalbu ma kinetx qed thabbat kif suppost.

Imma l-agħar mument kien meta t-tabib Buzzonetti ġie fuqi biex lill-Papa nagħmillu l-Grizma. Għamilhielu mill-ewwel, imma minn ġewwa hassejtni se mmut jien. Biex tagħqad, l-ewwel trasfużjoni tad-demm ma ħadmitx, u kellhom jerġgħu jagħmlulu oħra. Din id-darba kieni t-tobba nfushom li tawh minn demmhom stess!

Sadattant lahaq wasal il-kirurgu Crucitti, li beda l-operazzjoni. Fl-ahħar! Jien bqajt barra s-sala tal-operazzjonijiet. Qghadit nitlob, nitlob, nitlob. Kull tant hin kien johroġ tabib jgħidli fiex kieni waslu, u jien kont nibda nitlob b'heġġa akbar, u nhalli kolloks f'idejn Alla, nitlob lil Marija.

**L-ewwel trasfużjoni
tad-demm ma ħadmitx, u
kellhom jerġgħu jagħmlulu
oħra. Din id-darba kieni
t-tobba nfushom li tawh minn
demmhom stess!**

Fuq ix-xellug tidher id Mehmet Ali Agca bir-revolver ippuntat lejn Ģwanni Pawlu II.

Ģwanni Pawlu II meghjun mis-Segretarju tiegħu ftit mumenti wara l-isparaturi.

Wara ġumes sīġħat u nofs xi hadd – ma niftakarx min – ġie jgħidli li l-operazzjoni kienet irnexxiet u li l-Papa kien se jsalva. Haduh fl-ITU fejn ġie f'tiegħu l-għada filgħodu. Meta fetah ghajnejh, ħares lejja fit-tul qisu ma setax jaqbad min kont, u qalli wara ftit, “Tweġġa’ ... bil-għax.” Imbagħad qal, “Propju bħal Bachelet.” (Vittorio Bachelet kien inqatel mill-Brigade Rosse s-sena ta’ qabel.)

Il-Papa raqad għal ftit. Kif stenbah reġa’ ħares lejja, din id-darba f’sensih ghalkollox u – haġa li ma titwemminx – staqsieni jekk kienx qal il-Kompieta (wahda mit-talbiet tal-Brevjar). Kien mingħali li kien għadu l-Erbgħa, 13 ta’ Mejju.

L-ewwel tlett ijiem kienu ta’ qtigh il-qalb kbir. Il-Papa kien jitlob il-ħin kollu, u kien

batut ħafna. Imma l-aktar li kien qed ibati kien minħabba li l-Kardinal tal-Polonja, Wyszynski, kien qed imut.

Jien kont rajt lil Wyszynski jumejn biss qabel, f'Varsavja, marid fis-sodda. Il-Papa kien bagħatni espressament biex ninviżtah. Wyszynski kien jaf li hu wasal fl-ahħar, imma kien kalm. Kien halla ruhu kompletament f’idejn Alla. Tkellimna fit-tul. Talabni nselli ġħall-Papa, u kitiblu wkoll ittra.

Imma meta sar jaf bl-attentat, u sar jaf li l-Papa kien fil-periklu tal-mewwt, Wyszynski – kif se naqbad nghidha? – donnu ggranza mal-ħajja u ma riedx jitlaq sakemm ikun jaf li l-Papa kien hareġ mill-periklu. Minħabba dan, dam iġebbed tliet ġimħaq opħra, tliet ġimħaq ta’ tħażżej kbira. Ghalaq qiegħi għall-ahħar darba wara li sar jaf li l-Papa kien salva.

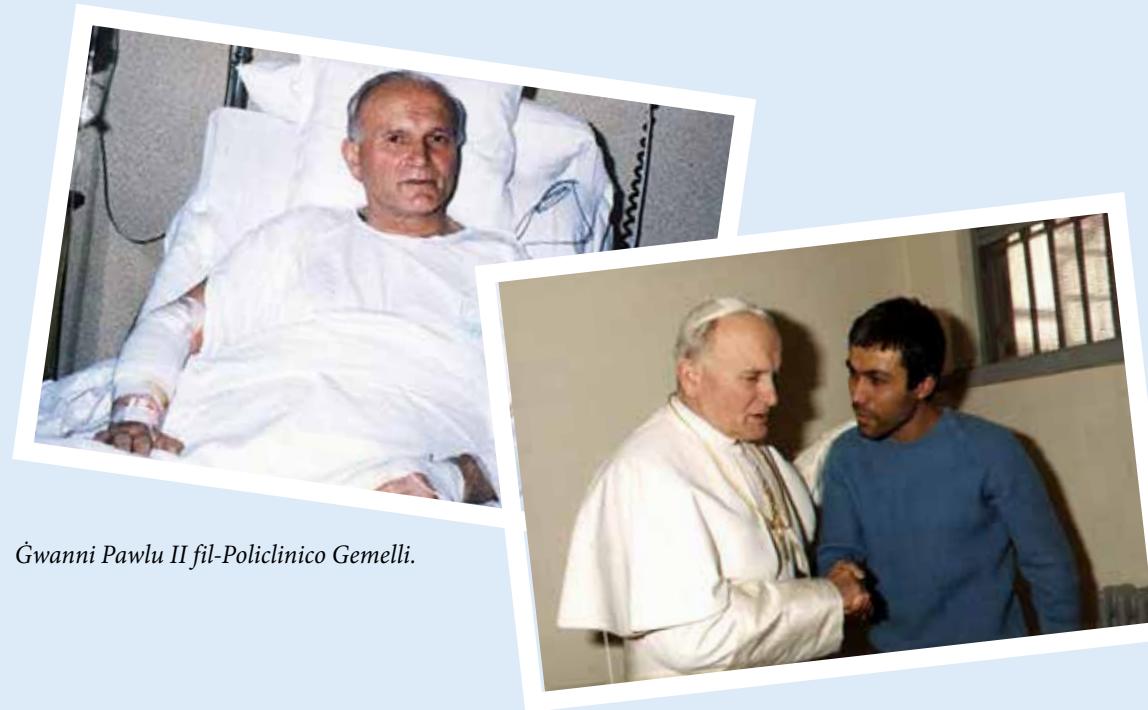
Għadni nikkommovi ruhi kull meta niftakar l-ahħar telefonata bejn Wyszynski u Ģwanni Pawlu, li kien debboli ħafna imma kien beda jirkupra. Smajt lil Wyszynski jgħidlu b’leħen dghajnejf, “Aħna magħqudin fit-tħażżeja ... imma inti ġej għall-ahħar.” Wara dan: “Papa, berikni.” Il-Papa ma riedx jgħid il-kliem tal-barka għax kien jaf li din kienet se tkun l-ahħar tislima imma fl-ahħar qal, “Iva, mela le. Inbierek fommok ... inbierek idejk.”

Imma Ģwanni Pawlu kien għadu ma ġariġ mill-periklu ghalkollox. Meta mar lura l-Vatikan qabdu deni qawwi, akkumpanjat minn ugħiġ kbir, u kellhom jerġġu jdah lu l-ispettar. Kellu bżonn ukoll jagħmlulu operazzjoni oħra bhala follow up tal-ewwel waħda. Din id-darba kollo mar sew, u fl-14 ta’ Awwissu, lejlet Santa Marija, hareġ mill-ispettar ghalkollox.

Meta l-Papa ġie f’tiegħu, irrifletta fuq dak li kien ghaddha minnu. Irrifletta fuq żewġ koinċidenzi straordinarji. It-tnejn sehhew fit-13 ta’ Mejju! Wahda fl-1917, meta l-Madonna dehret lit-tlett itfal f’Fatima, u l-ohra fl-1981, meta sparaw ilu. Wara li ħasab fuq dan, il-Papa ried ikun jaf x’fih it-Tielet Sigriet. Fit-18 ta’ Lulju l-Papa nghata żewġ inviloppi – wieħed bil-kitba oriġinali miktuba bil-Portugiż minn Swor Lucia, u l-ieħor bi traduzzjoni għat-Taljan. Il-Papa qara t-Tielet Sigriet meta kien l-isptar it-tieni darba.

Wara li qrah, il-Papa ġassu konvint li hu kien salva bl-intervent tal-Madonna. “Id waħda sparat,” qal il-Papa, “u id-ohra mexxiet il-bullet”.

Dak il-bullet, li issa ma jista’ jagħmel l-ebda ġħasara, jinsab ingastat fil-kuruna tal-Madonna ta’ Fatima.

Ģwanni Pawlu II fil-Policlinico Gemelli.

Ģwanni Pawlu II jżur lil Ali Agca fil-ħabs fis-27 ta’ Dicembru 1983.

X'Torri ta' Babel!

Il-ktieb tal-Ġenesi f'kapitlu 11 jirrakkonta l-ġraja tat-Torri ta' Babel. Biex nifhmu ahjar din il-ġraja rridu mmoru ffit lura għar-rakkont dwar id-Dilluvju. Wara d-Dilluvju, Alla għamel patt ġdid mal-ħolqien fi żmien Noè. Noè u familtu harġu mill-arka, u Noè bena altar li fuqu offra sagrifċċju lil Alla. Alla aċċetta dan is-sagrifċċju tant li ddeċieda li qatt aktar ma jerga' jgħarraq l-art.

Insibu miktub hekk: "Noè bena artal lill-Mulej, u ha minn kull annimal safi u mit-tajr safi, u offra sagrifċċju tal-ħruq fuq l-artal. U l-Mulej xamm ir-riha helwa u għoġġbitu; u l-Mulej qal f'qalbu, 'Ma nerġax iżżejjed nishet l-art minħabba l-bniedem, għax qalb il-bniedem miġbuda ghall-ħażen sa minn ċkunitu, u ma nerġax iżżejjed naħbat għall-ħlejjaq ħajjin kollha bħalma għamilt'" (Ġenesi 8:21-22). Dan il-patt Alla jissigħill bis-sinjal tal-qawsalla.

Noè kellu tliet ulied. Ghadda ż-żmien, minn ġenerazzjoni għal oħra, u l-familja ta' kull wieħed mit-tliet ulied stabbiliet it-tribu tagħha u minnhom harġu l-popli differenti. Waqt li wħud minnhom bdew jissetiljaw x'imkien, oħrajn komplew iduru. Kien waqt waħda minn dawn il-migrazzjonijiet li grupp ta' nies minnhom sabu art mill-aqwa fejn jibnu belt u torri għalihom.

Nibnu torri għalina

F'nofs l-art ta' Xinar (fl-Iraq tal-lum, madwar 60 mil fil-Lbič ta' Bagdad) grupp ta' migranti taħt

it-tmexxija ta' Nimrod, neputi ta' Noè, qatgħuha li jieqfu u joholqu belt għalihom.

Jum wieħed, waqt li n-nies kien qed jibnu l-belt, xi hadd (forsi Nimrod innifsu) issuġġerielhom jibnu torri li jilhaq is-smewwiet. Bil-kelma 'smewwiet' il-Bibbja tifhem tliet saffi differenti. L-ogħla wieħed huwa t-tron qaddis ta' Alla, tant li l-kelma 'smewwiet' tista' tintuża minflok isem Alla. Dawn il-migrantini kienu jaſu li fil-fatt ma setgħux jibnu torri li jilhaq lil Alla nnifsu.

Għalfejn torri daqshekk għoli?

F'Ġenesi 11:4 insibu hekk: "Ejjew nibnu belt għalina, u torri, bil-quċċata tiegħu tilhaq is-smewwiet, u nagħmlu isem għalina, halli ma nixterdux mal-wiċċ kollu tal-art." L-ġħan tagħhom kien li joholqu monument li jirrappreżenta l-kapaċċitajiet tagħhom biex

jistabbilixxu isem ikbar minn ta' tribujiet oħra. Riedu jkunu l-għira ta' kulħadd.

Il-ġenerazzjonijiet ta' wara Noè suppost kellhom joktru u jimlew l-art, imma dan il-grupp ta' nies iddeċidew li jieqfu fejn kienu, iniżżu għeru qhom hemm, u juru kemm kienu aqwa minn haddiehor. Il-kburija tagħhom wasslithom jirribellaw kontra l-kmand ta' Alla u jippruvaw jisirqulu l-għorja. Dan Alla ma seta' jaċċettah qatt.

Il-verdett ta' Alla

Wara li nbena t-torri, Alla niżel biex jagħti harsa aktar mill-qrib lejn dak li ħolqu l-bniedmin u ma ħax gost b'dak li ra: "Arahom, poplu wieħed u lsien wieħed għalihom ilkoll! U dan għadu l-bidu ta' xogħolhom; issa kulma jiġihom f'rashom xejn ma jaqtgħalhom qalbhom!" (Ġenesi 11:6)

Alla induna kemm kienu magħqudin u li kollha kienu jinqdew b'lingwa waħda li kienet tippermettilhom jagħmlu dak li jfetttilhom, u li ma kelhomx aktar rispett lejn ir-rieda tiegħu. Alla joħroġ bi pjan: "Ejja, ha ninżlu u nhabbulhom ilsienhom halli ma jifhux ilsien xulxin" (Ġenesi 11:7).

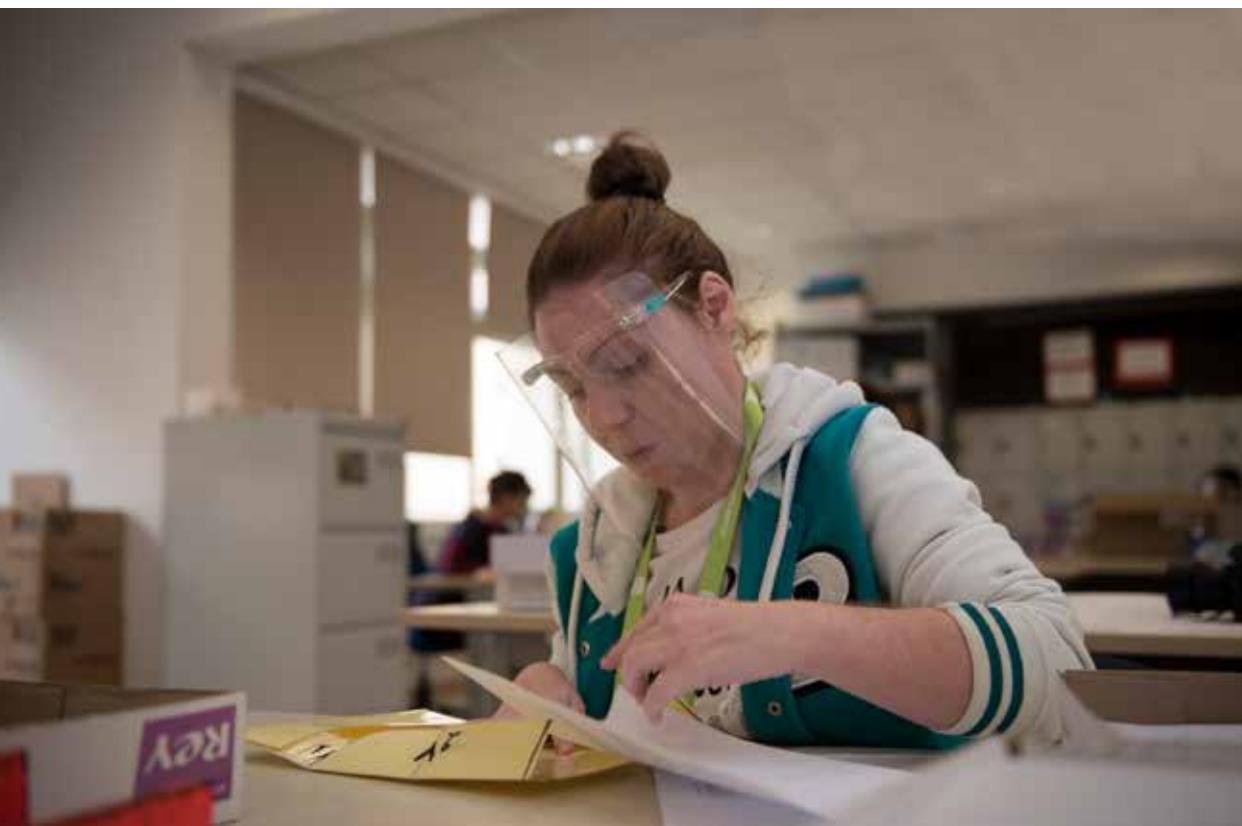
Alla ma qeridx it-torri, imma xerred lin-nies. In-nies infirdu bejniethom, u l-belt u t-torri baqgħu qatt ma tlelew. Issa ma setgħu jifhux jifhux aktar lil xulxin. Dawk li setgħu jikkomunikaw ingħabru flimkien u holqu tribujiet nomadi godda. Alla sejjah dak it-torri 'Babel', jigifieri 'konfuzjoni storbużu'.

Toħloqx Babel f'hajtek!

Mad-daqqa ta' għajnej jidher qisu rakkont storiku ta' tribu ta' nomadi tal-qedem. Harsa aktar mill-qrib turina li Alla jrid l-ubbidjenza u r-rispett lejh. Il-periklu tal-kburija u l-arroganza – dak li naħsbu li m'għandniex bżonn ta' Alla – huwa kbir hafna.

Alla jerga' jfakkarna fil-konseguenze tal-ġħażliet suppervi. Fil-każ Tat-tribu ta' Nimrod, l-imġiba u l-attitudnijiet tagħhom tant kienu hżien li Alla kellu jgerfex ghalkollox il-lingwa tagħhom biex iġegħelhom lura fit-triq li jobdu r-rieda tiegħu.

Ir-rakkont tat-Torri ta' Babel iqiegħed quddiemna l-bżonn li neżaminaw qalbna u moħħna qabel nagħmlu l-ġhażliet tagħna biex niżguraw li nibqgħu fit-triq ta' ubbidjenza umli lejn Alla u ta' rispett shiħ lejn il-qawwa tiegħu. Jekk nitilqu mit-triq li hejjien Alla nispicċaw noħolqu f'hajjitna Torri ta' Babel – 'konfuzjoni storbużu'.

II- Programm **Sheltered Employment** ta' Jobsplus iħejji persuni b' diżabilita' għax-xogħol permezz ta' taħrig addattat bl-għajjnuna tal-Job Coach.

Jobsplus jobsplus.gov.mt

1711

ENABLING INCLUSION
THROUGH EMPLOYMENT
The Lina Spiteri Foundation

Programm Operattiv II – Fondi Strutturali u ta' Investiment Europej 2014-2020
“Ninsejtu fir-nżorsi umaxx sabiex nħoliku aktar opportunitajiet
filwaqt il-impromwaw t-tidhiha tas-socijeta”
Projett parzialment iffinanzieret mill-Fondi Soċċijal Europeju
Rata ta' ko-finanzierament: 80% Fondi mill-Uruġġi Ewropeju; 20% Fondi Nazzjonali

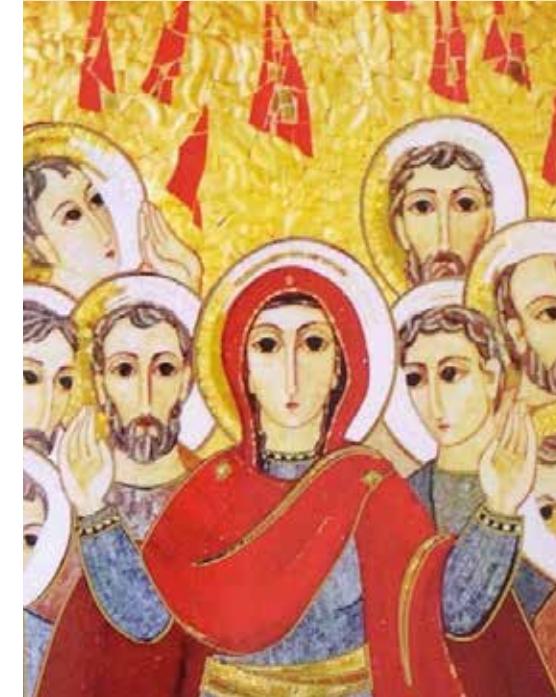
Bih jew mingħajru

I-kelma “Pentekoste” hija kelma Griega li tfisser “ħamsin”. Bil-Malti xi drabi nsejħulu wkoll “Għid il-ħamsin”.

Tfakkar l-inżul tal-Ispirtu s-Santu fuq l-Appostli u dixxipli oħra ta' Gesù. Skont l-Atti, il-ġemgħa kienet magħmula minn 120 ruħ, inkluži Marija, l-Appostli, xi nisa u dixxipli oħra. Il-ğräjja nsibuha fl-Atti tal-Appostoli 2:1-31. Tirreferi għall-ħamsin jum mill-Għid il-Kbir. Ftit jiem qabel l-inżul tal-Ispirtu s-Santu kien intgħażel Mattija biex jieħu post ġuda l-Iskarjota.

Fi żmien it-Testment il-Qadim il-Lhud ukoll kienu jiċċelebraw festa li kienet tissejjah “Festa tal-Ġimġħat” (seba’ ġimġhat u ġurnata). Kienet festa marbuta mal-ħasad, mal-ġbir tal-frott u l-hnejjex. Maż-żmien, il-Lhud ma baqgħux jgħixu biss f'Iżrael imma xterdu, anki fi żmien Gesù. Għalhekk daklinhar ta' Pentekoste probabbli li xi wħud minnhom kienu gew ġerusalem bħala pellegrinagg minn diversi pajjiżi. L-Atti jsemmi madwar tlettax-il pajjiż differenti.

Wara d-distruzzjoni tat-Tempju, fis-sena 70 WK (madwar 35 sena wara l-inżul tal-Ispirtu s-Santu) ma setgħux jingħiebu aktar offerti fit-Tempju. Il-festa ma baqgħetx iċċentratu fuq il-prodott agrikolu imma fuq l-ghotxi tal-ligi lil Mosè fuq is-Sinaj. Kienet dahlet id-drawwa li jingħabru fis-sinagoga u jinqara Ktieb Rut u kapitli 19 u 20 mill-Ēżodu.

With or without Him

Without the Holy Spirit,
God is distant,
Christ is merely a historical figure,
the Gospel is a dead letter,
the Church is just an organization,
authority is domination,
mission is propaganda,
liturgy is only nostalgia,
and the work of Christians is slave labour.

But with the Holy Spirit,
Christ is risen and present,
the Gospel is a living force,
the Church is a communion in the life of the Trinity,
authority is a service that sets the people free,
mission is Pentecost,
the liturgy is memory and anticipation,
and the labour of Christians is divinized.

Din is-sena niċċelebraw Pentekoste fit-23 ta' Mejju.

Kulħadd biċċa minnu

Id-diversi ministeri waqt il-Liturgija

Jum fost l-oħrajn, il-partijiet tal-ġisem ghaddielhom īsieb. Dehrilhom li huma kienet qed jagħmlu x-xogħol kollu waqt li ż-żaqq kienet qed toqghod komda tgawdi l-ikel. Għalhekk il-membri tal-ġisem għamlu laqgħa u ddecidew li joħorġu fuq strajk sakemm iż-żaqq ukoll tibda tagħmel xi xogħol.

Għal xi ġurnata jew tnejn, l-idejn irrifjutaw li jgorru l-ikel. Il-ħalq ma riedx jomghod, is-snien spicċaw bla xogħol. Wara xi jiem il-membri tal-ġisem bdew ihossuhom fjakki, l-idejn bil-kemm setgħu jiċċa-qalqu, il-ħalq nixef, is-saqajn ma felħux iż-żommu weqfin. Il-membri tal-ġisem malajr indunaw li ż-żaqq kienet tagħmel xogħol neċċesarju għall-ġisem kollu u li kulħadd ried jaħdem flimkien għax inkella l-ġisem jispicċa jmut.

San Pawl u l-Ġisem Mistiku

Xi haġa tixbah lil din il-ħrafa nsibha f'San Pawl fl-ewwel Ittra lill-Korntin u fl-Ittra lill-Efesin. Kien qed jitkellem dwar il-“Ġisem Mistiku” ta' Kristu.

L-Appostlu jgħid il-na li l-membri kollha tal-ġisem Mistiku, jiġifieri tal-Knisja, huma importanti. Qal hekk: “Hafna, iva, huma l-membri, iż-żda wieħed hu l-ġisem. L-ġħajnej ma tistax tgħid lill-id, ‘Jien ma għandix bżonnok.’ Mhux biss, imma l-membri tal-ġisem li jidħru l-aktar dghajfa huma l-aktar meħtieġa ... Intom il-Ġisem ta' Kristu, u kull wieħed minnkom biċċa minnu” (1 Kor 12:20ff).

Diversi ministeri fil-Liturgija

Il-liturgija hi l-qima tal-ġisem Mistiku kollu lil Alla l-Missier, jiġifieri tar-ras, li hu Kristu, u tal-membri kollha, li huma aħna l-Insara. Il-membri kollha huma importanti, allura kulħadd għandu

l-parti tiegħu x'jaqdi. Niżbaljaw jekk inħarsu lejn il-liturgija bħala l-azzjoni tal-qassis waħdu.

Tul dawn l-ahħar ħamsin sena rajna żieda fil-ministeri fdati f'idejn il-lajci waqt il-liturgija: letturi, animaturi, ministri straordinarji tat-tqrarbi, abbatini, kanturi, mužičisti, diretturi tal-korijiet. Hemm ukoll dawk li jżommu l-ordni fil-knisja (ushers), dawk li jieħdu īsieb l-ambjent bhas-sagristani, il-hassiela u dawk li jarmaw il-fjuri. Ma' dawn kollha mbagħad irridu nżidu lil dawk li rċevel mandat speċjali permezz tal-ordinazzjoni biex jaqdu bħala isqfijiet, presbiteri u djakni.

X'jgħid il-Konċilju

Dwar din il-ħidma ministerjali fil-liturgija, id-dokument tal-Konċilju Vatikan II dwar il-Knisja jgħid hekk: “Ir-rgħajja tal-erwieħ jafu x'sehem jagħtu l-lajci għall-ġid tal-Knisja. Huma (ir-rgħajja) jafu li ma gewx istitwiti minn Kristu biex jerfġu weħidhom il-piż kollu tal-missjoni li l-Knisja għandha li ssalva d-dinja ... Jafu li d-dmir tagħhom hu li jagħrfu s-servizz u l-kariżmi tal-fidili b'mod li kulħadd, skont ma jista', jikkopera għall-ġid komuni” (Lumen Gentium, 30).

Staqsi lilek innifsek: X'inhu s-sehem li qed nagħti fiċ-ċelebrazzjoni liturgika?

Dun Jesmond Manicaro jgħallek il-Liturgija, huwa delegat tal-Arcisqof għal-Liturgija, u jieħu īsieb il-bżonnijiet pastorali tal-komunità tal-Knisja tal-Erwiegħ, Hal Tarxien.

Ir-rokna tagħna

Illum sibna dar.
 Thabatna, staqsejna, qlajna saqajna,
 għamilna telefonati, kellimna periti,
 bennejja,
 ikkonsultajna nutara, fittxejna fil-
 gazzetti u l-magazins, kellimna sensala,
 iffittajna lill-estate agents.
 Rajna djar, appartamenti, maisonettes.
 Kellimna lill-bank.
 Fl-ahħar sibna naqra ta' dar.
 Jien insejħilha "ir-rokna tagħna".

Daniel beħsiebu jgħaddi d-dawl u l-ilma.
 Issa rridu nqabbdu lil tal-madum,
 infasslu l-kċina.
 Ghad irridu nkaħħlu, inbajdu....
 Tgħid inlahħqu?

Jalla fiż-żmien li ġej
 ma nkunux qed nibnu biss dar ... imma
 wkoll relazzjoni.
 Jalla bl-enerġija u l-ħin li nużaw biex
 nibnu d-dar ...
 ma nispicċawx inħottu familja.

Jalla fid-dar tagħna jkollna atmosfera ta'
 ġentilezza, paċi u ferħ.
 Mulej, għinna nagħmluha dar li tilqa' lil kull
 min iħabbat fuq il-bieb tagħna.
 Ma nixti quix tkun qisha palazz, imma
 komda, tilqgħek, cosy.

Jalla tkun dar li fiha nsibu kenn wara
 ġurnata xogħol u taħbit, dar fejn insibu
 l-mistrieh u l-kwiet wara l-hafna ġiri u ġenn.
 Jalla l-bieb tagħha jkun miftuh beraħ għal
 min hu fil-bżonn.

U f'din ir-rokna ta' dar li issa għandna,
 irridu nsibu rokna oħra,
 rokna żgħira, rokna kwieta,
 li fiha nkunu nistgħu nqattgħu ftit hin fit-
 talb, flimkien.

Imma aktar milli rokna fid-dar,
 irrid nsibu rokna fil-ġurnata,
 meta t-televixin jibqa' magħluq,
 il-mobile mitfi,
 in-Netflix jistenna,
 u l-kompjuter jibqa' stand-by.

Din ir-rokna tkun il-praying corner tagħna,
 is-sacred space tagħna,
 fejn niltaqgħu miegħu kuljum.
 Forsi xi darba miegħu u ma' wliedna wkoll.

Sfidaw lill-Mafja

Don Puglisi, Livatino, Don Diana, dalla Chiesa, Falcone, Borsellino, u ħafna oħrajin li sfidaw lill-Mafja. Ktieb ġdid fl-okkażjoni tal-Beatifikazzjoni tal-Imħallef Rosario Livatino fid-9 ta' Mejju 2021.

Mata fil-11 ta' April 2006 il-Pulizija Taljana qabdet lil Bernardo Provenzano, wara 43 sena mahrub, kulħadd baqa' mistagħeb kif dan il-kap assolut u vjolenti ta' Cosa Nostra (il-Mafja ta' Sqallija u waħda mill-ikbar mafji tad-dinja) kien qed jiastħa f'post fqir u jghix ħajja mill-aktar sempliċi.

Imma kien hemm dettall iehor, li forsi gie ttraskurat minn ħafna, imma li lili laqatni

iż-żejjed. F'dak il-post fqir kien qed jghix bniedem reliġjużissimu, mimli santi u statwi sagri, mimli simboli tal-fidi Kattolika u strumenti ta' talb! Meta sirt naf b'dil-ħażja ħsibt li dan kien biss dettall relatażżek ma' Provenzano, każ iż-żolat. Iżda jien u nfittex skoprejt li kważi l-Mafjuži kollha huma "reliġużi" jew "nies tal-Knisja". Il-ħażen li jagħmlu jagħmlu bi skop tajjeb, jghidu huma - imma fil-verità l-Mafja u l-Vanġelu ma jmorrux flimkien.

Għal ħafna żmien, diversi nies, anki fil-Knisja, hasbu li dawn iż-żewġ realtajiet setgħu jgħixu flimkien u ma kienu jaraw ebda kontradizzjoni f'dan kollu.

Kapitlu mill-ktieb jittratta dwar numru ta' saċċerdoti Sqallin, minsijin mill-istorja, li fil-bidu tas-seklu ghoxrin fehma din il-kontradizzjoni enormi u haduha kontra l-fenomenu Mafjuž – u minhabba f'hekk kellhom ihallsu l-ogħla prezzi.

1982: II-Ġeneral Dalla Chiesa

Iżda kelli jgħaddi litteralment seklu biex tasal l-ewwel żvolta kbira fil-Knisja. Il-Kardinal ta' Palermo Salvatore Pappalardo fl-1982 fil-funeral tal-Ġeneral Carlo Alberto dalla Chiesa għamel diskors qawwi li fih akkuża pubblikament lill-Istat li kien qed iparla ħafna dwar il-Mafja imma fir-realtà ma jagħmel xejn. Ir-risposta tal-Mafja ma damitx ma waslet għax meta Pappalardo mar iqaddes fil-kappella tal-ħabs ... ma tfaċċa hadd mill-prigunieri għall-quddiesha!

1990: Il-Maġistrat Livatino

Il-Maġistrat Rosario Livatino nqatal fil-21 ta' Settembru tal-1990. Kien għad għandu biss 37 sena. Ftit qabel miet, Livatino kien tkellem dwar ir-rabta bejn il-ligi u l-fidi: "Id-dimir tal-ġaġiżi huwa li jiddeċiedi, imma biex jiddeċieidi jkollu wkoll jagħzel. Propju fl-għażiex li jagħmel, maġistrat li jemmen jista' jkollu relazzjoni ma' Alla. Hija relazzjoni diretta miegħu għaliex biex tamministra l-ġustizzja trid titlob u tiddedika lilek innifsek lil Alla. Hija wkoll relazzjoni indiretta ma' Alla għax dmirek trid taqdih

bl-imħabba, anki lejn il-persuna li titressaq quddiemek fil-qorti."

Imbagħad kompla: "Madankollu, kemm jekk il-maġistrat jemmen u kemm jekk ma jemminx, fil-mument li jiġiġudika għandu jinżu minn kull vanitā u suppervja, u jhoss il-piż tal-awtorità fdata f'idejh, piżi li hu itqal anki għax l-awtorità jrid jeżercitaha b'mod hieles u awtonomu. Dan id-dimir jista' jkun eħħef jekk il-maġistrat bl-umiltà kollha jkun konxju tad-dghufijiet tiegħu." Hu propju għall-okkażjoni tal-beatifikazzjoni ta' Livatino qed jiġi ppubblikat dan il-ktieb.

1993: L-ġħajta ta' Ĝwanni Pawlu II f'Agrigento

Għaddew għaxar snin oħra ta' silenzji u ilħna jgħajtu fid-deżert. Fl-ahħar wasal dak il-famuz 9 ta' Mejju tal-1993 – li ħafna minna jiftakru - meta f'Agrigento l-Papa Ĝwanni Pawlu II għajjat mal-Mafjuži:

"Dawn li għandhom fuq il-kuxjenza tagħhom tant vittmi umani jridu jifhem li ma jistgħix joqqlu nies innoċenti! Ma jistax il-bniedem, hu min hu, ebda assocjazzjoni umana, Mafja, ma tista' tibdel jew tikkalpesta dan id-dritt santissimu ta' Alla! Dan il-poplu tant marbut mal-hajja ... ma jistax jgħix dejjem taħbi il-pressjoni taċ-ċiviltà tal-mewt ... F'isem dan Kristu ... ngħidha lil min hu responsabbli: ikkonvertu! Xi darba jasal il-ġudizzju ta' Alla!"

Dakinhar kien hemm mitt elf ruh miġbura biex ifakkru lill-vittmi tal-Mafja, fosthom Falcone

“Dan il-poplu tant marbut mal-ħajja ... ma jistax jgħix dejjem taħbi il-pressjoni taċ-ċiviltà tal-mewt ... F'isem dan Kristu ... ngħidha lil min hu responsabbli: ikkonvertu! Xi darba jasal il-ġudizzju ta' Alla!”
“Għwanni Pawlu II, Agrigento, 9 ta' Mejju 1993”

M'hemmx
għalfejn
tkun xi eroj.
Biżżejjed issib
il-kuraġġ
li tibża',
il-kuraġġ
li tagħmel
ċerti għażiż,
li tagħmel
denunja.
*Don Peppe
Diana*

Min jagħlaq
halqu u min
ibaxxi rasu
jmut kull darba
li jagħmel hekk.
Min jitkellem u
jkun kuraġġjuż
imut darba
wahda biss.
*Giovanni
Falcone*

Hemm affarijet
li tagħmilhom
mhux ghall-
kuraġġ imma
biex tkun tista'
tibqa' thares
serenament
f'ghajnejn
uliedek u
f'ghajnejn ulied
uliedek.

*Carlo Alberto
Dalla Chiesa*

Ma jbeż-ġħunix
il-kliem ta' min
hu vjolenti.
*Ibeż-żaghni
s-skiet tal-
persuni onesti.
Don Pino
Puglisi*

Fl-ahhar tax-
xahar, meta
nirċievi l-paga,
nagħmel eżami
tal-kuxjenza
u nistaqsi lili
nniżi jekk
dak li qlajt
ħdimtx għaliex
biżżejjed.
Paolo Borsellino

Fl-ahħar ta'
hajitna hadd
mhu se jiġi
jistaqsina
jekk konnix
nemmnu,
imma jekk
konniex
kredibbli.
*Rosario
Livatino*

u lil Borsellino. Il-Papa kien għadu kif iltaq'a
għal ftit hin mal-ġenituri tal-Imħallef Rosario
Livatino.

Mhux li l-Mafjuži tant beżgħu mill-kundanna
tal-Papa - għalkemm lil xi whud minnhom
qabbdithom it-triq tal-konverżjoni -
madankollu, hafna saċerdoti u lajci għamlu
tagħhom dan il-kliem ta' Ģwanni Pawlu II u
sarrfu f'azzjoni pastorali.

1993: Maqtul f'għeluq sninu

Għaddew biss erba' xħur minn dik il-kundanna.
Fil-15 ta' Settembru 1993 il-Mafja assassinat lil
Padre Pino Puglisi, qassis twajjeb imma deċiż
għall-aħħar li ma jħallix iż-żona ta' Brancaccio
f'Palermo taht il-kontroll tal-poter politiku-
mafjuż. Fi ftit żmien irnexxielu jiġbed it-tfal
u ż-żgħażaq lejn il-knisja u jqabbadhom triq
differenti.

Fit-tmien kapitlu nsibu żewġ intervisti
interessanti li għamilt ma' żewġ persuni li
hadmu fil-qrib miegħu: Swor Carolina u Pino
Martinez.

1994: Don Giuseppe Diana

Is-sena ta' wara kien imiss saċerdot ieħor,
il-Kappillan ta' Casal di Principe, Giuseppe
Diana. Wara li l-Mafja qatlitu bdiet kampanja
ta' tfiġi ta' tajn kontra tiegħu. Skont strategija
tipikamente Mafjuža, ippruvaw mhux biss joqqlu
l-persuna tiegħu imma wkoll l-ideat tiegħu.

2021: Beatifikazzjoni ta' Livatino

Il-beatifikazzjoni tal-Imħallef Rosario Livatino
ma aħniex niċċelebrawha f'vojt storiku imma
f'mument partikolari fil-hajja tal-Knisja.
Qegħdin fi żmien il-Papa Franġisku. Kemm
kienu jieħdu gost Livatino, Don Puglisi u Don
Diana kieku qiegħdin jgħixu f'dawn iż-żminniet!
Dawn it-tliet martri tal-Knisja ttamaw li jkollna
Papa impenjat għal riforma tal-Knisja għal
wahda fqira tal-foqra u tal-imwarrbin. Kemm
kienu jħossuhom imsahħin fil-fidi jisimgħu lil
Franġisku jgħid, "Ir-realtà tifhimha biss jekk
taraha mill-periferja!"

Knisja fqira u tassew libera hija t-tweġiba
għall-oppressjoni tal-Mafjuž li jrid jgħix bil-
qerq u l-kriminalità u billi jkun parassita fuq

l-ġħaraq tax-xogħol ta' haddieħor. Flimkien
ma' saċerdoti impenjati soċjalment u deċiżi
li jibqgħu l'bogħod mis-sistema Mafjuža,
fl-Italja twieldu mijiet ta' assoċċajżjonijiet ta'
ispirazzjoni Kattolika. Dawn illum qed imexxu
proġetti edukattivi, jieħdu hsieb artijiet u beni
immobbli kkonfiskati mill-Mafjuži u jagħmlu
attività ekonomika fir-rispett tal-legalità
saħansitra f'ambjenti kkaratterizzati minn
sfruttament u xogħol illegali.

U dan kollu x'għandu x'jaqsam magħna I-Maltin u mal-Knisja f'Malta?

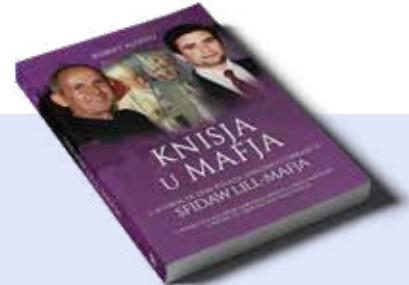
Ikollna nammettu li l-mentalità Mafjuža
u l-kultura Mafjuža mhumiex aljeni għal
dan l-arcipelagu zgħir ta' kważi nofs miljun
ruħ f'nofs il-Mediterran, tefha ta' ġebla
biss bogħod minn Sqallija. Il-klienteliżmu,
il-favoriżi u l-korruzzjoni huma l-marki
tal-Mafja. U dawn qatt ma kienu neqsin lanqas
minn pajjiżna.

F'dokument li ħarġet l-Arċidjoċesi ta' Malta
propju s-sena l-oħra nsibu miktub hekk:
"Fil-kuntest tax-xhieda tagħna bhala Knisja,
nagħrfu l-valur ta' ġesti qawwija li jkunu
sinjali profetiċi ta' verità, ġustizzja, fejqan
u rikonċiljazzjoni. Dawn l-ġhemejjel mhux
biss iċaqlu imma wkoll jikxfu l-istrutturi
tad-dnub, jisfidaw għal riflessjoni iktar
profonda, u jipproponu dak id-dixxerniment
meħtieġ biex insibu triq 'il quddiem li taqbel
iktar mal-Aħbar it-Tajba."

Ikompli jgħid hekk: "Il-qtıl ta' ġurnalista li
hasad lil kulħadd u l-omiċċidju kiesah u biered
ta' immigrant, il-mod kif hafna nies iqis
normali ġerti prattiċi 'kollettivi' bħall-evażjoni
tat-taxxa, it-tixxim u l-omertà, jew kif b'mod
mill-iktar naturali nibnu r-rabtiet soċjali
tagħna permezz tal-'hbieb tal-ħbieb', l-unur,
'il-familizmu amoral', il-pjaċċiri u l-idea
li l-ewwel nieħdu hsieb dak li hu tagħna
qabel ir-responsabbilità soċjali ... dan kollu
juri li hemm qabża bejn ir-realtà kif inhi u

l-ispirtu Kattoliku msejjes fuq il-ġid komuni,
is-solidarjetà, l-għażla preferenzjali favur
il-foqra, jew saħansitra dak is-sens civiku
bażiku fejn 'is-shih' (il-ġid tal-polis fl-interess ta'
kulħadd) hu tassew ikbar mill-ġabrab tal-partijiet
flimkien (jew l-interessi individwal tagħna)."

"Dan qed jiġri mhux għax 'il-Knisja' bhala
ġerarkija mhijiex titkellem fuq affarrijet
marbutin mal-ġid komuni, imma għax aħna
stess bhala l-Poplu ta' Alla, fir-relazzjoni
soċjali tagħna, qed nonqsu milli nagħtu xhieda
għall-Evanġelju tal-ħajja, kemm bil-mod kif
nikkomunikaw, imma wkoll bl-istess ħajja li
nghixu" (Knisja Wahda, Vjaġġ Wieħed).

Sfidaw lill-Mafja

Jalla dan il-ktieb, it-tielet wieħed fis-sensiela
"Sfidaw lill-Mafja", iservi ta' kontribut
modest biex nirriflettu fuq din ir-realtà u
biex neżaminaw l-attitudnijiet u l-prattiki
tagħna li, nażżarda ngħid, jista' jkollhom
iktar mill-mentalità Mafjuža milli mill-
fidi Kattolika li hafna minna nistqarru li
nħaddnu.

Il-ktieb jista' jinkiseb online minn
sayitmalta.com, minn Librerija Preca fil-
Blata l-Bajda, u mingħand l-awtur innifsu
(robertaloisio@gmail.com). Hemm ukoll
offerta għal min jakkwista t-tliet kotba
tas-sensiela. Il-qligħ kollu mill-ktieb se jmur
għall-Caritas Parish Djakonija Network.

What really matters when raising kids

A poignant message from a mother. It will remind us to stop comparing.

When I look around my classroom I couldn't tell you who crawled first, who walked before he was one, or spoke in sentences by 15 months.

I can't tell you if their parents breastfed or bottle fed. No clue if they still wear nappies at night (because I'm sure many do!).

I don't know if they potty-trained at 18 months or 4 years.

I don't know if their mom ever left them to cry it out for a few minutes, or if they strapped them to their bodies the whole day.

You know what I can tell when I look at my kids?

I can tell which families value kindness and manners in their homes.

I can tell when a child feels loved and secure at home (and at school, which sadly isn't always everyone's school experience!)

I know who has pizza and movie Friday nights and which mom reads in different voices for bedtimes.

I can see how kids handle scary situations like thunderstorms. I can see who has a solid routine at home and who has chores and responsibilities.

I can hear how you speak to your children by how they speak to others. When I look at my little friends, I don't see their milestones, I see who they are: their heart, their actions, their inner voice, their struggles and triumphs, and I see you ... and all the love you pour into them.

We are always supposed to talk about benchmarks during parent-teacher conferences, but I had a mom last time

who looked at me and said, "I don't worry about all the reading and math. Someday she will get there. I want to know ... how is she, as a person? Is she kind? Does she include others?"

That took my breath away. It is something that will always stick with me! Go easy on yourselves, mummies!

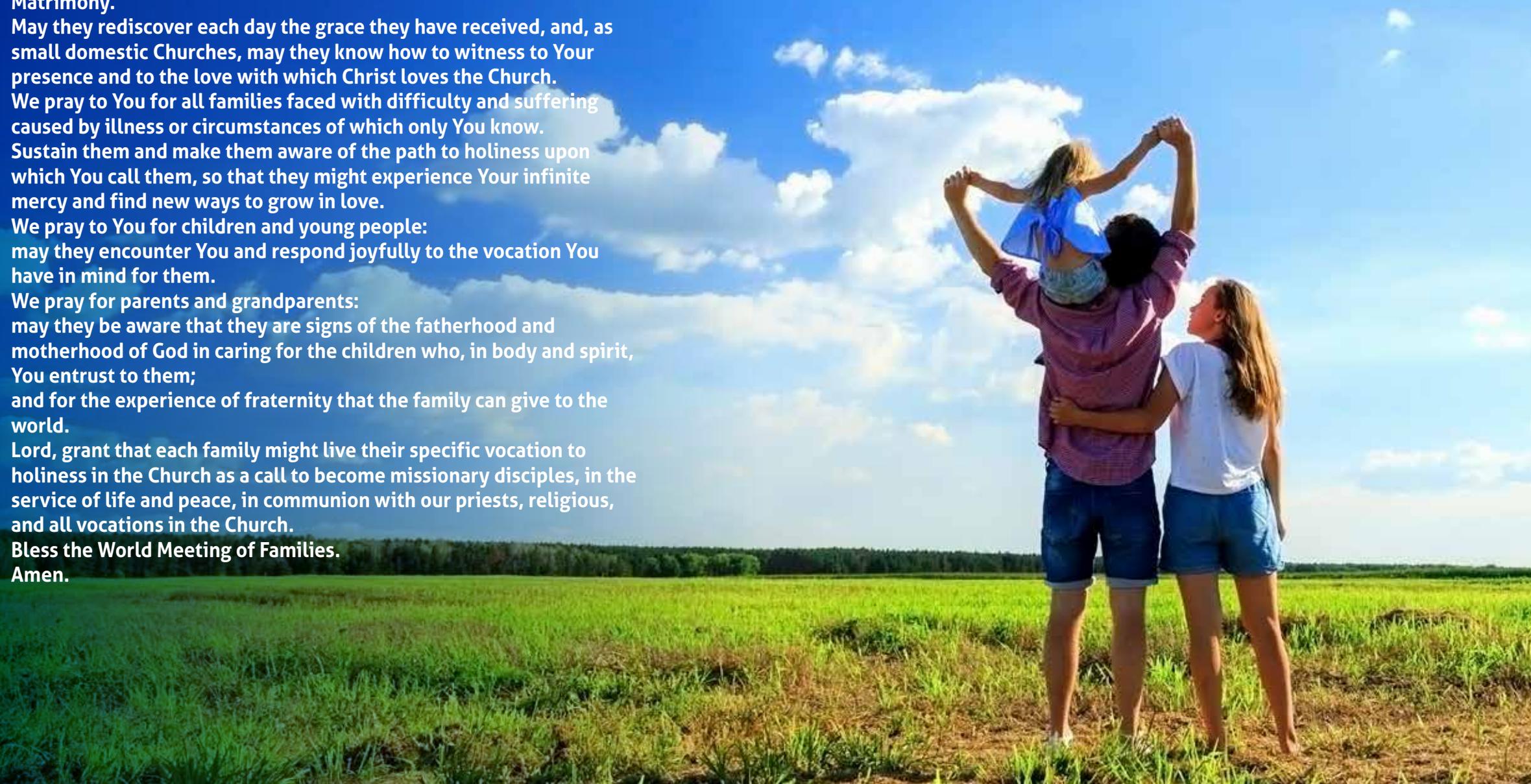
Just love your little ones ... it's all they need.

And reading, totally read to them! Use the voices and make sure they see you reading for pleasure too.

Official prayer for the X World Meeting of Families, 22-26 June 2022

Family Love: Vocation and Path to Holiness

Heavenly Father,
We come before You to praise You and to thank
You for the great gift of the family.
We pray to You for all families consecrated by the Sacrament of
Matrimony.
May they rediscover each day the grace they have received, and, as
small domestic Churches, may they know how to witness to Your
presence and to the love with which Christ loves the Church.
We pray to You for all families faced with difficulty and suffering
caused by illness or circumstances of which only You know.
Sustain them and make them aware of the path to holiness upon
which You call them, so that they might experience Your infinite
mercy and find new ways to grow in love.
We pray to You for children and young people:
may they encounter You and respond joyfully to the vocation You
have in mind for them.
We pray for parents and grandparents:
may they be aware that they are signs of the fatherhood and
motherhood of God in caring for the children who, in body and spirit,
You entrust to them;
and for the experience of fraternity that the family can give to the
world.
Lord, grant that each family might live their specific vocation to
holiness in the Church as a call to become missionary disciples, in the
service of life and peace, in communion with our priests, religious,
and all vocations in the Church.
Bless the World Meeting of Families.
Amen.

Lourdes

5 t'ijiem - 16 - 21 Awwissu

5 t'ijiem - 21 - 26 Awwissu

4 t'ijiem - 26 - 30 Awwissu

5 t'ijiem - 30 Awwissu - 4 Settembru

5 t'ijiem - 4 - 9 Settembru

4 t'ijiem - 9 - 13 Settembru

5 - 9 Diċembru
(festa tal-Immakulata Kuncizzjoni)

MINN
€539

**Flusek 100%
GARANTITI**

Valletta Branch - Tel: 2123 8039   **Paola Branch** - Tel: 2180 9930
Mosta Branch - Tel: 2141 3030   **Hamrun Branch** - Tel: 2247 4333
Gozo Branch - Rabat Tel: 2156 5620   www.bsl.com.mt

